

В ходе работы с учителями, проходившими курсовую переподготовку мы развивали их управленческое мышление, формировали умения и навыки самостоятельно добывать знания по менеджменту, наблюдать и объяснять управленческие процессы, развивали навыки самостоятельного творческого мышления, вырабатывали способность разбираться в проблемах менеджмента и выбирать пути их решения.

Однако решить эту проблему в течение двух недель просто нецелесообразно. Мы считаем, что методические службы школ сегодня должны больше внимания уделять подготовке учителя – менеджера.

Достичь ускоренного саморазвития каждого педагога можно через систему чтения теоретических курсов по проблеме менеджмента, на заседаниях методологического семинара, где больше внимания уделить принципам организации менеджмента, изучению вопроса законов организации ученического коллектива, через сеть научно-практических конференций, приуроченных актуальным проблемам педагогического менеджмента, обмену мнений учителей практиков по его организации и осуществлению, через систему педагогических тренингов по преодолению личных ограничений, препятствующих успеху, профессиональному росту.

І.О.Грязнов

ОБҐРУНТУВАННЯ КОМПОНЕНТІВ СИСТЕМИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

В статтє автор раскрывает цели, компоненты, объекты, содержание морального воспитания будущих офицеров.

In the article the author discredits purposes, components, objects, content of moral bringing up of future officers.

Для дослідження зв'язків і відносин у процесі морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників було вивчено історію його виникнення та подальшого розвитку, емпіричними методами зібрано дані про сучасний стан зазначеного процесу, здійснено педагогічний аналіз основних компонентів, а також використано такий загальнонауковий метод дослідження, як системний підхід. Його застосування дозволило в науково-дослідних цілях розглянути процес морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників як стійку та динамічну систему.

На думку Т.А.Льїної [1,8], Ю.О.Конаржевського [2,36], О.П.Корольова [3,245], М.Ю.Красовицького [5,41], В.С.Пікельної [4,63], В.В.Райка [6,9], визначення поняття «педагогічна система» має такі основні характеристики: наявність певної сукупності компонентів; визначення принципів, які дають підставу до об'єднання компонентів; наявність зв'язків і взаємодії із зовнішнім середовищем та іншими системами; функціонування системи як цілісної єдності; цілеспрямованість у функціонуванні системи.

Метою статті є визначення компонентів системи морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників.

Система морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників – це функціонально пов'язані компоненти взаємодії суб'єктів та об'єктів зазначеного процесу на кожному етапі цілеспрямованого, планомірного педагогічного процесу, спрямованого на реалізацію мети і завдань морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників.

Аналіз наукової літератури, експертне опитування викладачів Національної академії Державної прикордонної служби України (НАДПСУ) та командного складу Державної прикордонної служби України (ДПСУ) дали можливість визначити компоненти системи морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників. Ними є: мета морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників; умови морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників; об'єкти та суб'єкти процесу морального

виховання; зміст і сфери морального виховання; педагогічні впливи на майбутніх офіцерів-прикордонників; прийоми оцінки та корекції отриманих результатів; відносини і взаємозв'язки між названими компонентами.

Мета системи морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників полягає в тому, щоб сформувати стійкі моральні якості в курсантів на підставі загальнолюдських цінностей як міцні, стійкі і багатогранні якості особистості. Ці якості повинні мати виражену військову спрямованість.

Важливим компонентом системи морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників виступають об'єктивні умови, що складаються у НАДПСУ. Однак, умови перетворюються у чинники впливу лише в результаті активності стосовно них з боку суб'єктів виховання. Експертне опитування командного та викладацького складу НАДПСУ дало можливість визначити такі педагогічні умови морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників: поглиблення етичних знань курсантів-прикордонників; підвищення моральної культури офіцерів НАДПСУ; упровадження системи морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників у різні сфери навчальної та службової діяльності; урахування чинників впливу соціального середовища на моральне виховання майбутніх офіцерів-прикордонників.

Системний підхід не лише розширює коло суб'єктів навчально-виховного процесу, але й передбачає їхню високу активність, вимогливість до себе та інших. У цьому плані завдання особливої важливості – залучити до активної діяльності всіх суб'єктів навчально-виховного процесу, якнайшвидше й ефективніше перевести об'єкт виховання в суб'єкт.

Не менш актуально, щоб у процесі морального виховання були задіяні всі суб'єкти виховного процесу: кожний сержант, прапорщик, офіцер; командири і викладачі; військові колективи. Усунення хоча б однієї з названих ланок веде до негативних виховних результатів.

Головним об'єктом морального виховання є особистість курсанта. З НАДПСУ випускаються не військові колективи, а конкретний офіцер із властивими йому етичними знаннями, моральними якостями, сформованим світоглядом. Потрібно враховувати положення про те, що особистість формується в колективі, що не можна протиставляти особисте колективу. Отже, колектив повинен розглядатися і як об'єкт, і як суб'єкт морального виховання курсантів.

Об'єктами морального виховання повинні також виступати різні категорії військового колективу, з чого випливає необхідність диференційованого підходу до них. Це передбачає конкретні заходи.

Моральне виховання необхідно забезпечувати відповідним змістом. Зміст виховання в цілому – це комплекс різних ідей, теоретичних положень, норм, правил, які вихователь повинен передати вихованцям.

Актуальність змісту морального виховання визначається конкретними потребами військової практики. У сучасних умовах є особливо важливим, щоб кожний курсант не просто готував себе до майбутньої виховної роботи, але й вирішував це завдання практично. Виділення головної ланки впливає з оцінки моральних категорій. Без урахування даної вимоги системний підхід до морального виховання не може здійснюватись. Поєднуючи всі сфери виховання, моральні оцінки додають змістові всієї виховної роботи цілісний і цілеспрямований характер.

З урахуванням вимог системного підходу важливого значення набуває проблема сфер морального виховання. Такими сферами є: навчальна, службова, суспільна та побутова. Кожна з них одночасно виступає сферою прояву і сферою морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників.

Суспільна сфера морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників формується за допомогою розвитку їхньої індивідуальної активності до процесу, який вивчається. У формуванні такого вміння роль суспільної

сфери є однією з вирішальних. Прямий вплив на виховання чинить матеріально-побутова сфера. Головним у життєдіяльності курсантів виступає навчальна і службова діяльність. Недоліки цієї сфери іншими практично не компенсуються. Так, на низькому рівні налагоджений навчальний процес не може заповнитися матеріально-побутовою забезпеченістю курсантів, а відсутність належної дисципліни – добре налагодженою суспільною роботою. Саме у службовій та навчальній сферах формуються головні якості особистості, необхідні майбутнім офіцерам для служби. Отже, увага до названих сфер повинна бути першорядною.

Для реалізації багатогранного змісту морального виховання курсантів є необхідною чітка система педагогічних впливів. Основу її складає сформована в теорії і практиці система принципів, методів, форм та засобів виховання, застосованих з урахуванням специфіки морального виховання. У цілому система морального виховання курсантів передбачає використання всієї сукупності методів і формування якостей, необхідних майбутнім офіцерам-прикордонникам.

Перед педагогічною практикою все гостріше постає завдання контролю й урахування проявів активності, особливо з боку тих категорій, які не є прямими начальниками курсантів. Облік і контроль активності у моральному вихованні є особливо необхідними, поки вони не стануть звичкою, рисою характеру кожного вихователя. Здійснення системного підходу робить актуальною проблему оцінки результатів морального виховання та корекції педагогічних впливів. Оцінка і корекція – найважливіші елементи педагогічної системи. Без них було б неможливо визначити ступінь ефективності її функціонування, забезпечити налаштування кожного її елемента та системи в цілому.

Визначені компоненти системи морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників створюють цілісність, єдність лише під впливом суб'єктивного чинника

в процесі реальних взаємовідносин, що складаються між різними категоріями вихователів і вихованців. Саме різні форми взаємин створюють системні зв'язки у моральному вихованні.

Таким чином, в умовах НАДПСУ функціонування системи морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників передбачає цілеспрямований, планомірний і постійний процес взаємодії суб'єктів та об'єктів зазначеного процесу із комплексним використанням засобів, методів, прийомів і форм роботи в їх діалектичному взаємозв'язку із закономірностями та принципами виховання. Система регулюється урахуванням результатів поточного і підсумкового контролю для корегування виховного процесу. Механізм мотивації виступає важливим засобом саморегуляції системи морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників.

Продовжити дослідження доцільно за такими напрямками: педагогічні основи керування процесом морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників; експериментальна перевірка системи морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників.

Література

1. Ильина Т.А. Структурно-системный подход к исследованию педагогических явлений // Результаты новых исследований в педагогике. – М., 1977. – С. 3-18.
2. Конаржевський Ю.А. Педагогический анализ учебно-воспитательного процесса и управления школой. – М.: Педагогика, 1986. – 143 с.
3. Корольов О.П. Система етичного виховання працівників Державної митної служби України // Збірник наукових праць № 25. Частина II. - Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2003. - 361с.
4. Пикельная В.С. Теоретические основы управления.: Методическое пособие. – М.: Высшая школа.- 175 с.

5. Практична педагогіка виховання. Посібник з теорії та методики виховання / За редакцією Красовицького М. Ю. – Київ - Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 218 с.
6. Райко В.В. Формування потреби в професійній самореалізації особистості курсантів-прикордонників. Автореф. дис... канд.. пед. наук: 13.00.04.- Хмельницький: НАДПС України, 2003. - 18 с.

Т.О.Дороніна

ГЕНДЕРНА ОСВІТА У СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Стаття посвячена вопросу внедрения гендерного образования в профессиональную подготовку студентов и предлагает вариант спецкурса по теории литературы.

The article is devoted to the task of providing of gender education in the professional training of students. The author gives his program the genders' course of theory literature.

Гендерна рівність - один з головних факторів розвитку демократичної держави і формування громадянського суспільства. Упровадження гендерної рівності в реальне життя забезпечується добре сформованою гендерною освітою в навчальних закладах. Тим місцем, у якому формується менталітет і цінності особистості, є освітні установи (школи й університети). Становлення політики гендерної освіти, її змісту і форм для освітніх установ України сьогодні особливо важливе й актуальне, з огляду на факт існування гендерного дисбалансу практично у всіх сферах громадського життя.

У даний час вже існують перші здобутки аналізу вітчизняної гендерної педагогіки з опорою на теорію соціальної конструкції гендеру і теорію гендерних систем. Одним з важливих завдань теоретичних досліджень сьогодні можна вважати розгляд і визначення базових понять, пов'язаних із самою гендерною педагогікою, гендерним виміром в освіті, іншими термінами. У цілому можна

сказати, що під *гендерною освітою* розуміють: 1) процес засвоєння гендерних знань, гендерне навчання (освіченість); 2) сукупність гендерних знань, отриманих у результаті гендерного навчання [1,27]. У широкому тлумаченні гендерна освіта - це не лише “засвоєння знань”, а також “формування менталітету, який забезпечує поведінку, що базується на принципах рівних прав та можливостей”[2]. Наявність різночитання не тільки вимагає вироблення єдиного визначення, але і позначення типових параметрів його вимірювання.

Намагаючись визначитися у сутності гендерної освіти, сучасні науковці виділяють у ній декілька етапів, які можна “звучити” до трьох: 1) підвищення чутливості (усвідомлення гендерних стереотипів, ролей); 2) аналіз (виявлення статевої специфіки діяльності людини у різних сферах суспільного та приватного життя); 3) “планування” (коли в практичній діяльності людина зважає на об’єктивне існування суспільної та культурної диференціації за статевими ознаками). Тобто “гендерна освіта” як процес проходить стадії: сприймання, осмислення та практичного застосування здобутих знань.

Виходячи з актуальності гендерної проблематики у вітчизняній освітній системі, автор публікації пропонує свій варіант інтеграції гендерних знань у практику вузівської підготовки студентів-філологів. Курс розроблений відповідно до діючого навчального плану університету як спецкурс з теорії літератури для студентів 5 курсу факультету іноземних мов. При розробці враховувалася специфіка майбутньої професійної діяльності студентів – педагогічна спрямованість освіти.

Курс розрахований на 36 годин. У структурі курсу – лекції (20 г.), семінарські заняття (16 г.), виконання конкретних практичних завдань дослідницького характеру. Лекційна форма припускає включення елементів дискусії, семінарські заняття побудовані на обговоренні літературознавчих статей з гендерної проблематики, літературних першоджерел та інших матеріалів проблемного

характеру. Самостійна робота студентів полягає в опрацюванні рекомендованих статей та спробах самостійного використання студентами гендерного підходу у літературознавчому аналізі.

Форма підсумкової атестації – залік. Для складання заліку студент повинен пройти співбесіду з літературних текстів та відповісти на залікове питання. Залікова робота припускає участь слухачів курсу в конкурсі творчих робіт, а також у написанні реферату з гендерної тематики. При розробці курсу були використані аналогічні навчальні програми.

Назва спецкурсу:

«Гендерний напрямок у літературознавстві: теоретико-методологічні основи та практика інтерпретацій»

Навчальний курс ставив своєю метою познайомити студентів філологічних спеціальностей (педуніверситету) з основами гендерних знань; формувати в них егалітарне мислення з метою пом'якшення гендерної асиметрії в суспільстві; сприяти вихованню у студентів гендерної чутливості; допомогти майбутнім учителям опанувати навичками використання гендерного аналізу під час вивчення літературознавчих дисциплін.

У рамках курсу вирішувались **завдання:**

- ознайомити студентів із проблемами і перспективами гендерних досліджень в Україні;
- розкрити слухачам поняття й терміни гендерної теорії, познайомити з найважливішими проблемами застосування гендерного підходу у суспільно-гуманітарних науках;
- розглянути процес формування гендерних стереотипів у світовій культурі та їхнє відображення у літературних творах;
- обговорити основи гендерного літературознавства;
- представити варіативні методики використання гендерного знання у літературознавстві;
- сформувати в студентів навички використання основ гендерних знань у майбутній професійній діяльності;

- сприяти подоланню в слухачів гендерних стереотипів та формуванню в них гендерної культури.

Розділ 1. Теоретико-методологічні основи гендерних досліджень

Соціокультурна специфіка наукової категорії «гендер» та її суспільне значення. Загальна характеристика сучасного суспільно-політичного розвитку, визначення актуальності в ньому гендерної проблематики. Феміністичний рух як політична сила. Провідні напрямки сучасного фемінізму: ліберальний (поміркований) (Мері Вулстонкрафт); соціалістичний (та марксистський) (Джуліет Мітчелл, Енн Оклі); радикальний (Емма Голдман, Шуламіт Файрстоун). Поняття “гендер” та науковий контекст його виникнення. Диференціація понять “стать” і “гендер”. “Гендер” як “соціокультурний аналог статевого (біологічного) диморфізму” [О.Кісь]. Сутність «гендерного підходу» (його історично виправдане виникнення; еволюція від феміністських і жіночих досліджень). Гендерні дослідження: їхній зв'язок з феміністськими і жіночими дослідженнями. Відмінність гендерних досліджень від феміністських і жіночих.

Дослідження гендерної проблематики на Україні. Сучасний стан вітчизняного суспільного розвитку. Жіноча проблематика в українському суспільстві. Розвиток вітчизняного фемінізму. Жіночий рух на Україні на початку ХІХ – ХХ ст. (Олена Пчілка, Н.Кобринська, Л.Українка, О.Кобилянська, Л.Яновська). Домінуючі напрямки розробки гендерної проблематики у вітчизняній науці. Вітчизняні наукові центри, що проводять гендерні дослідження (Київський Центр Гендерних Студій, Харківський Центр Гендерних Досліджень, Львівський Науково-дослідний Центр “Жінка і суспільство”, Одеський Науковий Жіночий Центр та ін.). Перспективи гендерології в Україні. Проблеми інтеграції гендерних досліджень у вітчизняну систему освіти. Дія “прихованого навчального плану” (О.Ярська-Смірнова) у навчально-виховному процесі та шляхи інституалізації гендерного знання у педагогіці.

Методологічні основи гендерних досліджень. Філософські, соціальні, економічні, політичні, історичні та ін. аспекти висвітлення гендерної проблематики. Міждисциплінарність наукових розробок з гендерних питань. Поняття про соціокультурне конструювання гендерної системи (гендерні ролі; гендерна ідентифікація; гендерні стереотипи).

Головні положення гендерної методології у історичній послідовності їхнього формування:

- критика андроцентризму наукової думки (критика авторитарного дискурсу філософії, “аналіз двозначності, зосередженість на амбівалентності, пошук N-ного прихованого значення в кожному терміні” [М.Богачевська]);
- дослідження різних форм вияву “жіночого досвіду” (“жіночої компоненти” [О.Кісь]) в усіх сферах життя;
- вивчення способів культурного конструювання “жіночості”, аналіз структури сім’ї та статевого поділу у праці (вивчення механізмів утворення гендеру);
- аналіз культурно-символічної функції фемінності та маскуліності;
- врахування “багатоваріантного впливу статі на будь-які об’єкти досліджень” у межах соціальних та гуманітарних дисциплін [О.Кісь].

Феміністична критика культури. Патріархальна основа становлення, розвитку та функціонування культури (сутність і специфіка виявлення статевої дихотомії в мистецтві). Мистецтво (література) як провідник гендерних стереотипів. Історико-культурні моделі статевого співвідношення.

Теми феміністської критики мистецтва:

- “Чоловіче домінування в історії мистецтва” [А.Усманова];
- Досвід художньої рецепції жіночої творчості (“стратифікація мистецтва”);

- Практика візуальної репрезентації жінки, у тому числі “жіночого тіла” та жіночої сексуальності (критичні роздуми Ю.Кристевої, Д.Батлер, Л.Іригарей);
- Виявлення “жіночого погляду” у мистецтві;
- Форми “присутності” жінки (жіночих образів) у мистецтві; відмова від “іконографічності” жінки та необхідність заміни “жіночих образів” уявою про “жінку як позначаюче у ідеологізованому дискурсі” (Г.Поллок);
- Соціально-культурні образи жіночості / фемінності і мужності/маскулінності в історичній перспективі.

“Ре-конструктивні” та “де-конструктивні” [А.Усманова] методики дослідження жіночих образів у мистецтві. Французькі теоретики (Л.Іригарей, Ю.Кристева, Е.Стиксу).

Завдання феміністичної критики:

- перегляд традиційних форм жіночої репрезентації у мистецтві;
- вивчення засобів відтворення в мистецтві нових образів фемінності (і маскулінності), конструювання гендеру на прикладі формування жіночої та чоловічої суб’єктивності.

Розділ 2. “Проблемне коло” гендерного літературознавства (методологічні засади та інтерпретаційна практика)

«Академічне» літературознавство та «гендерні студії». Історико-культурна зумовленість постановки проблеми. Доцільність введення гендерного аспекту до «академічного» літературознавства: сутність наукових дискусій, погляди зарубіжних та вітчизняних науковців. Виникнення феміністського літературознавства та етапи світового розвитку гендерного літературознавства. Напрямки та концепції. Перші спроби феміністського аналізу літературного тексту (В.Вулф, К.Міле). В.Вулф про розповідну літературу, місце і значення жіночого досвіду в літературі; умови плідної творчої діяльності жінок. Аналіз транзитивності (Халідея) як спосіб реконструкції світогляду героїв. Використання методики Халідея у феміністській критиці (роботи Д.Бертон, С.Мілз). Психоаналітична та

постмодерністська концепції «жіночості» (Барт, Деріда, Жижек, Лакан та ін.). Деконструктивізм як стратегія читання та аналізу літературного твору. Реконструкція історії літератури, альтернативне трактування класичних творів, новий термінологічний апарат, інтерпретаційні стратегії (вивчення “жіночого погляду”, “жіночого досвіду”). Літературна критика – від поняття «жіночих образів» (соціологічна парадигма фемінності) до проблеми статевої репрезентації у літературному творі. “Гінокритика” [Елейн Шовалтер] – “виявлення дискримінаційних практик щодо жінки як індивідуальності з метою перегляду цінностей патріархальної культури”. Літературно-художній досвід та деструктивна практика інтерпретацій. Головні завдання гендерного літературознавства: репрезентація жіночої творчості, реконструкція гендерних стереотипів інтерпретації літературних творів (переважно їх образної системи), виявлення та аналітичне вивчення формально-змістовних компонентів “жіночої прози”; дослідження специфіки “жіночої мови” на рівні “тексту” («жіноче письмо» – у лінгвістичному та психоаналітичному аспектах); вивчення своєрідності вияву жіночої сексуальності в літературних творах (у лінгвістичному та психоаналітичному аспектах); визначення своєрідності «жіночого погляду» у жанрі автобіографії.

«Жіноча література» чи «література для жінок».

Проблематичність однозначного визначення термінологічного апарату. Дискусія серед науковців та літераторів про доцільність відокремлення «жіночої літератури». Теоретична проблема “жіночої суб’єктивності”. Проблеми та пошуки теоретичних засад: критика концепцій «жіночого авторства» і «жіночого досвіду» у літературі. Спроби жанрового визначення «жіночої літератури», її тематики та художньо-естетичної своєрідності. «Канонізовані компоненти» поетики (сюжет, дійові особи, головні герої, розвиток дії та її розв’язка, характер конфлікту) та стереотипні репрезентації фемінності й маскулінності у “жіночих” жанрах: “жіночий любовний

роман”, “жіночий детектив”, “дамський роман” (“чоловічий роман”) та ін.

Поняття «жіночого читання» (основні положення теорії та її критика). Жіноча література та література “масова”. Жіноча література на книжковому ринку (тематичні групи, автори). Відтворення гендерних стереотипів (та їхньої “еволюції” під тиском феміністичних ідей) у масовій літературі.

Тематика «жіночої прози» (все, що становить побут жінки), а також “історично табуйована” проблематика (вагітність, клімакс, сексуальне насильство, пологи, гвалт тощо) [Г.Улюра]. Типи жіночої прози [Н.Фатєєва]: інтелектуальна, “котра прагне пізнати основи буття; глибина її підтексту ґрунтується на інтертекстуальних паралелях, що формують метарозповідь”; побутоворозповідна, “драматизм якої лежить у складностях сучасного життя; вони завжди глибоко психологічні, хоча розрізняються своєю тональністю — сентиментальною, іронічною чи трагічною”; еротико-модерністська, “у якій мовна й інтелектуальна гра проєктуються в еротичну сферу”; Love-stories і дешеві бульварні серії романів, “композиційним стрижнем яких служать окультні уявлення про світ і сучасні «плітки»”.

Форми «жіночої присутності» у літературному творі. Загальний погляд на “місце” жінки у класичній світовій літературі. Жіночі образи у літературі, їхня підпорядкованість нормам домінуючої (патріархальної) культури. Засоби утворення жіночих образів у літературі (дійові характеристики, портретні описи, емоційна оцінка, сексуальність та сімейна функціональність). Класична літературна критика про жіночі образи та їхню функцію у літературному творі. Жіночі літературні типи (архетипи). Міфологізовані образи: амазонки, Велика Блудниця, Непорочна Діва, Велика Зла Мати, Софія та ін. Провідні жіночі архетипи: мати, дівчина, жінка (вдова), блудниця, відьма та ін. Соціальні модифікації культурних архетипів в історії світової літератури. Сучасна деструктивна критика гендерних стереотипів традиційної інтерпретації.

Жінки – автори. Проблема репрезентації творчості в історії світової та вітчизняної культури. Рецепція жіночої творчості в літературній критиці (минуле та сучасність). Жінка – як муза чоловіка-творця. Жіноче «вторгнення» у «чоловічий світ» (М.Лотман): рушійні сили та закономірності художнього самоусвідомлення. Ідейно-тематичний та жанровий розвиток. Сучасний стан вітчизняної «жіночої» літератури. Ідея жіночої автономності і її розкриття в художніх творах: пошук героїнями свого справжнього “я”, самовизначення і самореалізація “фіктивного” чи “справжнього” жіночого образу. Репрезентація жінки як автономної, тобто самостійної і самовизначеної особистості. Розкриття жіночої індивідуальності, пошуки героїнями самоідентичності. Специфіка чоловічих персонажів як носіїв стереотипного клишованого мислення і, як наслідок, неможливість діалогу між статями.

«Жіночий текст» у ліриці та прозі. Мовні особливості жіночої прози. Проблема «жіночої мови». Художня специфіка вияву жіночої суб’єктивності. Прорив “жіночого мовчання”. Поняття “фемінний” стиль письма за Жаком Дерридом “як певний спосіб відношення до реальності, а саме децентрацію культурних стереотипів, котра здійснюється насамперед в жіночих текстуальних практиках, які покликані розмити “домінування чоловічого способу мислення в культурі” [Г.Улюра]. Феміністські дослідження у мовознавстві: вивчення співвідношення мови текстів з екстратекстовими політичними процесами. Мова як ключовий інструмент критичного літературного аналізу. Теорія фоказизації і її застосування у феміністській стилістиці. Аналіз на рівні слова, фрази, речення, тексту. Гендерні аспекти у літературному аналізі творів різних жанрів. Основне визначення і основна задача жіночого письма – децентралізація системи традиційних позначень. Розгляд теорією жіночого письма “лінгвістичної концепції розбіжностей (поряд з біологічною, психоаналітичною і культурною), на котрій і базується те, що прийнято називати

гендерною лінгвістикою чи лінгвістичною гендерологією” [Г.Улюра].

Жіноча проза – як соціокультурний феномен, “що полягає в створенні жінками-письменницями текстів, котрі мають на меті передати специфічне жіноче світосприйняття і жіночі практики” [Г.Улюра]. «Жінка сама по собі» [О.Забужко] як об’єкт жіночої прози . Біографічність “жіночих” текстів. Проблема вільної реалізації особистості, пристосування під традиційні схеми поведінки. Специфіка опозиції “я-і-інші”.

Гендерне літературознавство на Україні. Феміністичні тенденції в українській культурі (Л.Українка, О.Кобилянська, М.Рудницька). Доробок вітчизняних дослідників: С.Павличко, О.Забужко, Н.Зборовська, В.Агеєва, Т.Гундорова, Г.Улюра та ін. “Гендерне літературознавство спрямоване на вивчення соціальних і культурних конфігурацій жіночого і чоловічого, різних форм сексуальності в літературних текстах” [Н.Зборовська]. Гендерні практики вітчизняного літературознавства (за зб. “Гендер і культура”, Київ, 2001 та матеріалами Київського міського семінару із Гендерної лінгвістики 2003 – 2004рр.): репрезентація жіночої творчості; деконструкція традиційної інтерпретації; “десакралізація” традиційних жіночих образів (В.Агеєва); гендерний аналіз творчості письменників – чоловіків та ін.

Стаття вміщує лише опис змісту спецкурсу, на сьогодні завершена апробація, та ще залишається питання узагальнення його результатів, які потребують ретельного аналізу.

Література

1. Хрисанова С.Ф. Словарь гендерных терминов. - Х.: САБО-ЛТД, 2002.- 100 с.
2. Маградзе Г. Политика гендерного образования и уполномоченное образование
[//http://www.bilimdon.uz/library/docs/p132-russian.zip](http://www.bilimdon.uz/library/docs/p132-russian.zip)